

DE GEUR VAN KAMPFER VZZ-ERELID BAUKE HOEKSTRA OVER ZIJN PASSIE

Riemke Bitter

Al op de kweekschool was Bauke met de natuur bezig; hier bekijkt hij een vossenschedel in het 'Natuurhistorisch kabinet' van de school.

Een ietwat muffe, maar toch prikkelende geur komt ons tegemoet: kampfer. 'Hier woont een beroepsverzamelaar', schiet door mijn hoofd. We betreden een werkkamer volgestouwd met boeken en met ladenkasten en dozen vol balgen van de meest uiteenlopende zoogdieren. Het privé-heiligdom van Bauke Hoekstra. Na een korte rondleiding bestook ik hem met vragen.

Je werkkamer is nu volledig gewijd aan de zoogdieren, maar hoe is het allemaal begonnen?

Ik ben groot geworden in de uiterwaarden bij Deventer. Als ik thuis kwam van school

wipte ik even het dijkje over en liep zo de uiterwaarden in. Elke week maakte ik er wel een solo-trip, om buiten te zijn hè? Later heeft dat excursieterrein zich uitgebreid tot de hele IJsselstreek, van Zutphen

tot Wijhe. Niet alleen om naar zoogdieren te kijken, hoor. Ik keek ook naar vogels, ik heb er heel veel mollusken verzameld en ik had een herbarium aangelegd, ik deed aan libellen en ik was ook geïnteresseerd in geologie.

Vlak langs de IJssel bij Deventer zaten allemaal van die bomtrechters, dat waren prachtige kolkjes geworden. Het water was toen nog niet zo vervuild. Na hoog water stond daar schoon water in en ontstond er een prachtige vegetatie. Zoals je in de libellen-atlas kunt zien zaten daar toen de zeldzaamste soorten libellen; ik ving er soorten die soms maar één keer in Nederland gevonden zijn!

Fossielen in Limburg, dat was ook een van mijn interesses. Ik ben jarenlang op de fiets naar Limburg gegaan. Mijn moeder wilde altijd dat ik een tent meenam, maar ik had een hekel aan kamperen. Ik had zo'n oude shelter van het leger, loodzwaar, zeker vijftien kilo, met houten stokken en van die grote haringen. Dat was pure ballast, want als je die tent mee had kon je geen fossielen meer vervoeren. Dus fietste ik eerst naar Zutphen en liet de tent daar achter. Ik sliep in de mergelgroeven of in de open lucht, dat ging altijd prima. Op de terugweg haalde ik mijn tent weer op en kwam dan met een vroom gezicht thuis.

Haas in de pot

Voor zover ik me kan herinneren is het eerste zoogdier dat ik uit het veld heb meegevoerd, een haas geweest. In 1943 waren de uiterwaarden bij Deventer 'Sperrgebiet'. Daar stond luchtafweergeschut, tegen de Engelse vliegtuigen. Niemand mocht daar komen, maar rondscharrelende kleine jongetjes lieten ze met rust. De militairen zetten nog wel eens strikken uit. Daarin vond ik een keer een grote haas, dood natuurlijk. Onder mijn jasje heb ik hem mee kunnen nemen. Toch zit hij niet in de collectie: we aten hem op met hongerige familie uit Scheveningen die toevallig over was gekomen.

Je had dus al heel jong een brede interesse in de natuur, maar kun je ook vertellen waarom je uiteindelijk bent doorgedaan in de zoogdieren?

Jazeker! Dat kan ik exact aangeven. In 1950 heb ik mij heel gericht op de zoogdieren geworpen, want toen kwam de tweede druk uit van het boek van IJsseling en Scheygrond, 'De zoogdieren van Nederland'. Op 5 december 1950 kreeg ik het van mijn ouders kado en dat heeft heel erg stimulerend op mij gewerkt. Want kijk (*Bauke trekt het bewuste boek uit één van de vele kasten*), in dat boek staat een hoofd-

stuk over wat je zoal aan zoogdierenstudie in Nederland zou kunnen doen. Daar worden heel duidelijk allerlei hiaten en mogelijkheden aangegeven. Met name het braakbal-onderzoek trok me aan. Van hele grote gedeelten van Nederland was faunistisch niets bekend. Dat is voor mij eigenlijk de stimulans geweest. Mijn andere interesses heb ik toen wat terzijde geschoven om met de zoogdieren verder te gaan. Bovendien waren er al zoveel mensen die achter vogels en vlinders aanzaten, maar er was vrijwel niemand die aan zoogdierstudie deed.

In 1952 bij ik ook bij de VZZ gekomen. Ik ben een van de eerste leden. De VZZ was toen een gezelschap van vooral dieren-tuinbiologen en jagers. Daar zat je als snotneus dan tussen.

Heb je in je werk ook te maken gehad met zoogdieren?

Jawel. Ik ben nu gepensioneerd directeur van een basisschool, maar ik heb ook jarenlang aan een pabo en later aan een havo biologielessen verzorgd. Dan zette ik mijn leerlingen wel eens aan het braakballenpluizen. Die werkten vaak heel secuur. De leerlingen, die uit de verre omtrek op de fiets naar school kwamen, brachten ook wel eens wat mee. Zo had ik het een keer over otters en toen vertelde een leerling mij dat zijn opa vroeger ook eens een otter had gevangen. Het bleek dat die opa visser was. In een dagboek had hij zijn visvangsten bijgehouden, en wat hij aan andere aardige dingen in het veld waarnam. Ik kreeg van hem een heel enthousiast briefje, met tot op de vierkante meter precies beschreven waar hij die otter had doodgeslagen. Ik wist wel dat er ooit, ergens in Twente, een otter gevonden was, maar waar precies en in welk jaar, dat had ik nooit kunnen achterhalen. Maar van hem kreeg ik de exacte vindplaats, de datum, de maten en tot mijn grote vreugde ook de restanten. Het was de laatste otter in Twente. Hij had de huid mooi laten looien, maar die kon ik niet zomaar krijgen. Zijn vrouw had hem er wel eens om gevraagd, ze wilde er een bontje van maken, maar hij is pas voor zijn kleindochters door de knieën gegaan. Die hebben het grootste gedeelte tussen kop en staart weggeknipt en aan hun mouwen genaaid. Ik kreeg de kop, de staart en de klauwen.

Zand en geduld

Verzamelen is een grote passie van je?

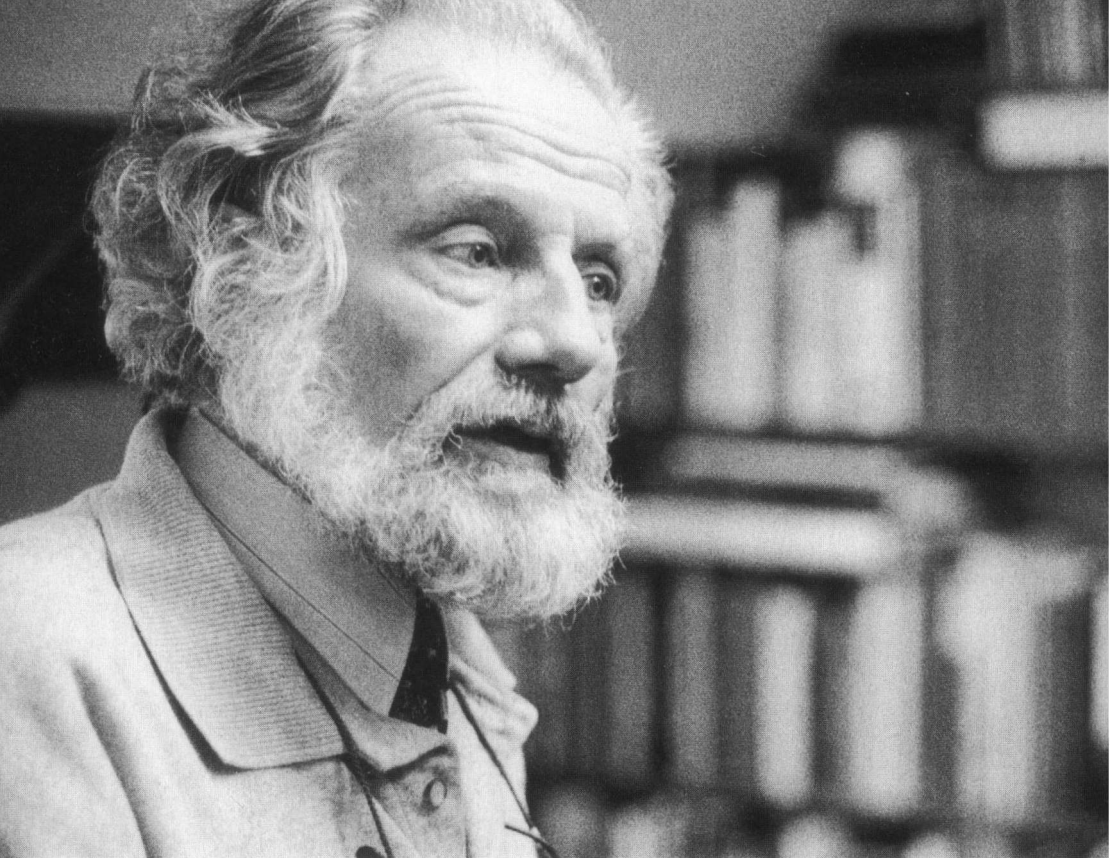
Ja, absoluut. Daar ben ik ook door dat boek van IJsseling en Scheygrond mee begonnen. Kijk, andere mensen legden een herbarium aan, ik heb een *muizarium*. Daarin

bewaar ik muizen en vleermuizen. (*Bauke trekt allerlei laadjes open, waarin massa's gebalgde muizen en vleermuizen liggen, veilig achter glas, met een etiketje aan de poot*). Als je verzamelt, moet je zorgen dat het materiaal goed geconserveerd en gedocumenteerd wordt. De belangrijkste voorwaarde die ik nog altijd stel bij al het materiaal dat ik verzamel, is goed etiketteren!. Het instituut

Het is van groot belang om materiaal te bewaren en goed te etiketteren, zoals deze albino mollen. Dan kan het later bestudeerd worden. Foto Dennis Wansink

aan wie je het later schenkt of die het gebruikt, heeft dan niet alleen het object, maar ook de documentatie erbij. Zonder die documentatie is het object minder interessant voor de wetenschap.

De zolder van Bauke's huis is vooral gevuld met boeken en zoogdierbalgjes en -schedels. Foto Dennis Wansink

Opzetten doe ik nooit, dan kun je het materiaal wel meteen weggooien. Ik balg alles. Ik heb het mezelf geleerd, uit handleidingen. Je krijgt er geen vieze vingers van, hoor. Ik durf er best een appeltje bij uit de hand te eten. Het ene beestje is frisser dan het andere, maar ik heb er geen problemen mee. Je moet vooral veel geduld hebben. Om vleermuizen goed te balgen moet je bijvoorbeeld zand op de vleugels strooien tijdens het droogproces, om te voorkomen dat de vlieghuid schrompelt; dan moet je een tijdje wachten voordat het gepiept is.

Ik gooi zelden wat weg, ook half bedorven dieren balg ik nog. Als het echt niet anders kan bewaar ik alleen de schedels. Ik bewaar alles. Al lijkt het niet bijzonder, je kan er later altijd nog wat aan hebben. Als er geen materiaal is kun je het ook niet bestuderen. Zo heb ik vroeger nog al wat schedels van marters verzameld. In de bonthandel was indertijd een boommartervel kostbaarder dan een steenmartervel. Maar het verschil is aan de vacht moeilijk te zien. Het aantal meldingen van boommar-

ters in Twente rees de pan uit. De jagers noemden alles boommarter, want die bracht meer op. Ik liep vroeger de huidenhandelaars af. Als ik dan een marter zag werd hij gepeld en kreeg ik de schedel en de gegevens over de herkomst. Toen later de verspreiding van marters werd nageplopen voor de Atlas van de Nederlandse zoogdieren, vond Sim Broekhuizen de gegevens van de jagers en de huidenhandel niet betrouwbaar. Alleen doordat ik heel veel schedels had kon de verspreiding van boom- en steenmarter in Twente toch met zekerheid worden vastgesteld.

Het is ook verstandig om oud materiaal te bewaren om het te kunnen vergelijken met nieuw materiaal. Soms ontdekt iemand nieuwe kenmerken om soorten op naam te brengen, die vroeger niet te onderscheiden waren. Heb je het materiaal bewaard, dan kun je het opnieuw determineren.

Heb je nog wensen voor je collectie?

Nou, nee, eigenlijk niet. Ik ben niet zo iemand die naar Limburg rijdt omdat daar een poema is gezien, of zo'n tandarts die zijn patiënten in de wachtkamer laat zitten omdat er ergens een zeldzaam beest is gemeld. Elk dier op zichzelf is aardig.

Wat vindt je gezin van je zoogdieren-bezigheden?

Mijn vrouw heeft er geen interesse in. Ze gaat nooit mee het veld in. Ik heb het ook niet erg aan mijn kinderen mee kunnen geven. Aan één van de drie dochters wel, die kan een behoorlijk balgie maken. Ze verzamelt ook nog wel eens materiaal voor mijn collectie. En de kleinkinderen vinden het ook reuze interessant, vooral om laatjes open te trekken. Maar dat mag natuurlijk niet, ze mogen ook alleen maar hier boven komen als ik er bij ben.

Ik werk ook alleen hier boven, of buiten. Als ik wat moet uitkoken dan doe ik het als ik alleen thuis ben en zet ik de ramen tegen elkaar open, of ik doe het buiten. Het valt allemaal wel mee. Mijn vrouw heeft een scherpe neus, als ze beneden wat anders ruikt dan de kamfer, dan krijg ik het wel te horen en doe ik er wat aan. De kamfer ruiken we zelf niet eens meer.

Wat is het meest bijzondere zoogdier dat je ooit verzameld hebt?

Mijn vrouw. Zij is toch echt het meest bijzondere 'zoogdier' dat ik ooit ben tegengekomen. Nee, eigenlijk is elk 'object' voor mij bijzonder. Natuurlijk hebben sommige dingen een zonderlinge voorgeschiedenis. Zo was ik eens met mijn vrouw en een bevriend echtpaar een dagje naar het strand gegaan. Terwijl we zo langs de zee liepen, zagen we ineens een aangespoelde bruinvis in de branding liggen. Hij was niet erg vers meer en het was ijsig koud, maar een bruinvis had ik nog niet in mijn collectie. En dus hebben die vriend en ik in ons blootje de bruinvis op het strand getrokken en met onze zakmessen de kop van de bruinvis er afgesneden. Die avond moesten we weer terug naar huis, met die walmende kop in een vuilniszak in de stampvolle trein. Natuurlijk wou niemand bij ons in de wagon zitten. De conducteur heeft ons toen maar apart gezet in de bagageruimte. En zo zijn we toch thuis gekomen.

Nieuwe middelen*Is het nou veel veranderd, dat veldwerk vroeger en het veldwerk nu?*

Je hebt tegenwoordig heel andere middelen om veldwerk te doen. Dan denk ik met name aan de opkomst van de live-traps, dat is zo iets geweldigs. We zaten altijd maar wat te knoeien met die kleine muizenvalletjes. De eksters vlogen er mee weg, en alles wat je ving was dood. Maar met de stand van de techniek nu is het niet meer nodig om in het veld dieren te verzamelen. Je haalt ze uit de life-trap, determineert ze en laat ze weer vrij. Als het iets bijzonders is

maak je een foto of een filmopname. Vroeger moest het dode beest dienen als bewijs, tegenwoordig kun je een foto laten zien.

Die optische middelen, dat is een enorme vooruitgang. Daar droomde je vroeger alleen maar van. Ik heb sinds kort een nieuwe volautomatische camera. Daar ben ik mee aan het experimenteren.

De bat-detector is natuurlijk ook het summum van techniek. Ik heb er een paar jaar één in huis gehad, maar ik had moeite met het nachtleven, dus heb ik hem weer ingeleverd. Maar het is iets machtigs, hoor! Als je nu op een rijtje zet hoeveel méér we nu weten over vleermuizen, allemaal dankzij de bat-detector.

Ik weet nog goed dat we eens, tijdens een kamp in Apeldoorn, een bosvleermuis hoorden, notabene op nog geen 25 meter van de plek waar ik meer dan veertig jaar daarvoor een dode bosvleermuis had opgehaald. Die kon toen, in de vijftiger jaren, nog niet als zodanig gedetermineerd worden, maar ja, ik bewaarde hem en zo kon hij later wel goed op naam gebracht worden. En nu werd hij in de lucht gesignaleerd, op het gehoor!

Dit klinkt allemaal of je al je vrije tijd er aan besteedt. Doe je ook nog andere dingen?

Jazeker, ik heb een gezin en we gaan regelmatig op vakantie; deze zomer hopen we een trektocht door British-Columbia te maken. Verder restaureer ik oude boeken en bind jaargangen van tijdschriften in. Ik maak zelf de banden en maak er een boek van. Ik heb hier ook van die ouderwetse loden letters (*Bauke opent een andere ladenkast, die vol ligt met het hele alfabet in honderdvoud*), waarmee ik de band bedruk. Er liggen nog tientallen dingen die ik wil inbinden. Daar moet ik nog op inlopen.

Verder bezoek ik boekenveilingen, doe wat aan sociaal maatschappelijk werk, ik zit in kerkenwerk en in het gevangeniswezen: begeleiding en opvang van gedetineerden. Verder werk ik nog een dag in de week in het Natuurmuseum in Enschede, voor de Afdeling Zoogdieren en Fossiele zoogdieren (zie ook Zoogdier 7(2):37).

Heb je nog uitdagingen voor de toekomst?

Ja, de atlas van de zoogdieren van Overijssel. Dat is nog een heel karwei. Ik heb ook nog veel zaken in concept liggen, die ik nog eens zou willen publiceren, maar die atlas drukt al het andere naar de achtergrond. Er moeten nog een hoop teksten voor geschreven worden. Maar zover zijn we nog niet, de inventarisatie-fase is nog niet afgesloten...